

IV. MISCELLANEA

PREZENȚA TRUPELOR SOVIETICE ÎN JUDEȚUL PUTNA ȘI ÎNTREȚINEREA LOR (1944-1946)

Camelia SANDU*

THE PRESENCE OF THE SOVIET ARMY IN PUTNA COUNTY AND THEIR MAINTENANCE (1944-1946)

The part played by the Red Army in enforcing the communist regime throughout South-East Europe, including Romania, is well-known. The abuses made by the Soviet soldiers are also well-known but it will be impossible to ever determine the exact amount of the damage and the expenses made by and for the Red Army within our country. The current study presents, based on archive records, the living expenses for the Soviet soldiers in the county of Putna between 1944, 1945 and 1946. In order to support the Soviet troops, whether stationary or transiting, there were requisitions, provision of services with the bare hands or using the cattle, acquisitions of products, fodder, furniture and dinnerware. There are many unknown cases of services not paid for as the town or village halls hadn't kept a record of them. In addition to this, a great number of requisitions were made by the authorities on the demand of the Soviets or by the Soviet troops themselves directly from the inhabitants without any authority from the Romanian Government. The repeated attempts of the Romanian authorities to put things into order failed, as they were, in fact, powerless. The requisitions hardly covered the needs for supporting the Soviet troops. Throughout the county, there were huge expenses supporting them. The power bills, the water bills, the building support services, the rentals, the costs of transportation, food, car repairs, fodder and cattle, phone calls, burial services, all this exceeded the county's budget in 1945.

Keywords: *History of Communism, Red Army, Soviet soldiers, maintenance, costs, requisitioning, abuse.*

În urmă cu 60 de ani, în vara anului 1958, trupele sovietice se retrăgeau din România, singura țară comunistă care reușise să-i convingă pe sovietici că acest fapt le-ar putea aduce un câștig de imagine în fața opiniei publice occidentale, mai ales după reprimarea sângeroasă a revoluției din Ungaria. Prezente în țara noastră,

* Profesor de Istorie, Școala Gimnazială Suraia, județul Vrancea

„Studii și articole de istorie”, vol. LXXXV, 2017, pp. 199-211

dincoace de Prut, din martie-aprilie 1944 trupele sovietice au impus în fruntea țării regimul comunist și au costat statul român sume imense. Într-o notă din 12 aprilie 1944 prin care guvernului român i se transmiteau „condițiile minime de armistițiu” se făcea precizarea că „guvernul sovietic nu cere ocuparea României de către trupele sovietice în perioada armistițiului, însă aceste trupe, cât și cele Aliate, trebuie să aibă posibilitatea – dacă acest lucru este cerut de situația militară – să se deplaseze, în toate direcțiile, pe teritoriul României, iar guvernul trebuie să acorde, în acest scop, toată asistența, prin mijloace de comunicație pe pământ, pe apă și în aer”¹. Aceste prevederi vor fi reluate în Convenția de armistițiu.

Deși, în seara zilei de 23 august 1944, regele Mihai a anunțat, prin Proclamația sa, că „România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și S.U.A”, acesta se va semna abia peste trei săptămâni. În acest timp, trupele sovietice ne-au considerat în stare de război, au ocupat țara și s-au comportat ca într-un teritoriu inamic.

După declarația regelui din 23 august 1944, Marele Stat Major Român a transmis trupelor sale instrucțiuni prin care le cerea să „aibă o atitudine prietenoasă” față de ostașii sovietici „fără a cădea în servilism”². În majoritatea cazurilor, soldații sovietici au fost ostili. „Trupele sovietice, se arată într-un document al Ministerului de Interne, datat 1 septembrie 1944, dau impresia de a considera România ca țară ocupată și datorită acestei cauze este greu de a stabili contactul cu unii generali sovietici, care declară, că n-au nici un fel de instrucțiuni de la Moscova”³.

Convenția de armistițiu semnată la Moscova, la 12 septembrie 1944 nu a conținut doar clauze militare, ci și clauze cu caracter politic, economic și juridic pe care abia tratatul de pace ar fi trebuit să le conțină. În ceea ce privește trupele sovietice se prevedea doar un drept de trecere pentru acestea pe teritoriul României, la fel ca în nota din 12 aprilie 1944. „Guvernul și Înalțul Comandament al României, se arăta, vor asigura forțelor sovietice și ale celorlalți Aliați înlesniri pentru libera lor mișcare pe teritoriul României în orice direcție”. De asemenea, se prevedea necesitatea colaborării guvernului român cu Înalțul Comandament Aliat (Sovietic). În anexa a treia a Convenției de armistițiu se făcea precizarea că, prin cooperare „se înțelege punerea la dispoziția Înalțului Comandament Aliat (Sovietic), pentru deplină folosință, de durata armistițiului, a tuturor construcțiilor și instalațiilor românești: militare, aeriene și navale, porturi, cheiuri, cazărmi, magazii, câmpuri de aviație, mijloace de comunicație, stațiuni meteorologice, care ar putea fi cerute pentru nevoile militare, în desăvârșită bunăstare și cu personalul necesar pentru întreținerea lor”⁴. Aceste prevederi ale Convenției de armistițiu stabileau, un regim de ocupație militară.

¹ Scurtu *et alii*, 1985:160.

² Hlihor, 1996:142.

³ Dobrinescu, 1989: 63.

⁴ Scurtu *et alii*, 1996:50.

Sovieticii au motivat, la încheierea Convenției de armistițiu, prin ministrul lor de externe, V.M. Molotov, că prezența Armatei Roșii este necesară în România pentru continuarea luptei împotriva Germaniei. Folosindu-se de această afirmație, Constantin Vișoianu, membru al delegației noastre la negocierile de la Moscova, a cerut să se înscrie principiul că aceste trupe vor părăsi țara când va înceta războiul. Molotov s-a opus: „Este prematur să abordăm detalii acum”, a spus el și punctul său de vedere a fost susținut de ambasadorii SUA și Marii Britanii la Moscova⁵.

De la dreptul de trecere prevăzut în Convenția de armistițiu, s-a ajuns la legalizarea prezenței trupelor sovietice pe teritoriul României, prin Tratatul de pace semnat la 10 februarie 1947. Partea a IV-a, art. 21 prevedea: „Toate forțele aliate vor fi retrase din România în termen de 90 de zile de la intrarea în vigoare a Tratatului de față, Uniunea Sovietică rezervându-și dreptul de a păstra pe teritoriul României forțele armate care i-ar fi necesare pentru menținerea liniilor de comunicație ale Armatei Sovietice cu zona sovietică de ocupație din Austria”⁶. Prin menținerea acestei căi sovieticii au urmărit să controleze România, dar și drumurile către statele vecine Iugoslavia și Bulgaria, să domine Dunărea și Marea Neagră⁷.

Numărul militarilor sovietici staționați în România, între Convenția de armistițiu și Tratatul de pace, a fost de 500 000 de oameni, dar au fost și perioade când a ajuns la 2 milioane de oameni. Așa s-a întâmplat după încheierea războiului, în mai 1945, când soldații sovietici retrăgându-se de pe front, au staționat și la noi, statul român fiind obligat să le asigure cazarea și întreținerea. Prezența Armatei Roșii pe teritoriul României a costat enorm.

Subsecretarul de stat de la Finanțe al SUA, Willard Thorp, susținea, la Conferința de pace de la Paris, că cele 300 milioane de dolari datorate de țara noastră Uniunii Sovietice ca despăgubiri de război, fuseseră cheltuite, până în septembrie 1946, numai cu întreținerea Armatei Roșii⁸. Toate județele, toate satele, orașele prin care-au trecut trupele sovietice, au participat la acest efort colectiv, sumă recunoscută și de autoritățile românești⁹. Într-un memoriu adresat președintelui Comisiei Aliate de Control de la București, la 11 martie 1946 de către primul ministru, Petru Groza și ministrul de externe, Gh. Tătărescu se arăta că, din cele 1079 bilioane lei cheltuite de statul român pentru îndeplinirea obligațiilor prevăzute de Convenția de armistițiu, „ce depășesc cheltuielile normale ale statului român”, 663 bilioane lei, adică 60% s-au cheltuit numai cu întreținerea trupelor sovietice. Se mai precizează că, în această, sumă nu sunt incluse livrările efectuate fără documente.¹⁰

Astfel, deși, cheltuielile statului român cu întreținerea trupelor sovietice au fost enorme, la acestea s-au mai adăugat și numeroasele abuzuri săvârșite de

⁵ Mocanu, 1994, I:307.

⁶ Scurtu *et alii*, 1996:165.

⁷ Verona, 1995:35.

⁸ Danielopol, 1995:52.

⁹ Danielopol, 1995:139.

¹⁰ Danielopol, 1995: 60.

soldații și ofițerii Armatei Roșii. Până la semnarea Convenției de armistițiu, la 12 septembrie 1944, sovieticii, considerându-se în stare de război cu România, au luat prizonieri 130 000 de soldați români, au preluat prizonierii germani capturați de armata română și au luat în prizonierat diplomații germani din București, fapt care a făcut imposibil schimbul diplomaților.¹¹

Și după semnarea Convenției de armistițiu trupele sovietice din România s-au comportat ca într-un teritoriu inamic. Foarte multe bunuri ale cetățenilor și ale statului au fost duse în Uniunea Sovietică. Pe bună dreptate s-a vorbit de jafuri și tâlhării. Armata Roșie a capturat flota militară română, maritimă și dunăreană și o parte a celei comerciale, 20.000 de vagoane și locomotive, mii de automobile și camioane¹². Până la 26 mai 1945, sovieticii ridicaseră din România, fără forme legale, conform unui memoriu al Comisiei Române pentru aplicarea armistițiului: 245.465 de cai, 244.810 de vite, 748.530 de ovine, 219.324 de porci, 4.284 vagoane de grâu, 3.900 vagoane de porumb, 3.200 vagoane de ovăz, 12.000 vagoane de fân, 7.256 de mijloace auto, 46.603 hipo, 1396 de motociclete, 4361 de biciclete și 239 de tractoare, plus 67 de fabrici și uzine. Au fost preluate toate depozitele de materii și materiale de importanță strategică, instalându-se pază sovietică.¹³

Conform unui document al Delegației Economice a României la Conferința de pace de la Paris, redactat în mai 1946, toate sustragerile, confiscările, rechizițiile efectuate de Armata Roșie, în afara armistițiului, se ridică la 526 miliarde lei adică, 114.000.000 dolari, până la 1 ianuarie 1946.¹⁴ Relatările contemporanilor converg către aceeași imagine, o țară lăsată fără resurse de trupele sovietice: „Am rămas aproape fără cai, fără vite, fără oi, totul a fost ridicat în contul armistițiului, în afară de ce-au ridicat rușii în contul armatei lor de ocupație. Dacă la aceasta se mai adaugă petrolul, pe care-l cară-n Rusia prin conducte directe, afară de trenurile cu mii și mii de vagoane cisterene, atunci nu trebuie să ne surprindă dacă într-o zi țara noastră va fi sleită și de petrolul ei, care nu este inepuizabil”¹⁵.

Nu doar că a costat statul român sume enorme, într-o perioadă în care situația acestuia era dramatică datorită efortului de război și secetei din vara anului 1946, dar Armata Roșie staționată în România a intervenit în viața noastră politică pentru a impune în fruntea statului, mai întâi grupurile comuniste din Frontul Național Democrat și apoi, Partidul Comunist. În momentele decisive ale schimbării regimului din România: 6 martie 1945 și 30 decembrie 1947 tancurile sovietice au patrulet ostentativ prin capitală pentru a-l forța pe rege să ia deciziile dorite de comuniști. De asemenea, rândurile partidului comunist au crescut an de an, având alături Armata Roșie.

Prin Convenția de armistițiu România era obligată să pună la dispoziția trupelor sovietice construcții, instalații, dar nu se stabileau și condițiile sau obligațiile

¹¹ Mocanu, *op. cit.* p.286.

¹² Danielopol, 1995:73.

¹³ Constantin Hlihor, *op. cit.*, p.108.

¹⁴ Danielopol, 1995:69.

¹⁵ Hudiță, 2014:51.

folosirii lor. De aici și abuzurile care au urmat în primii ani ai ocupației sovietice. Treptat, situația a fost reglementată prin convențiile și acordurile încheiate între statul român și statul sovietic, prima fiind semnată la 26 decembrie 1948 cu privire la staționarea trupelor sovietice, prin care se stabileau și câteva obligații pentru sovietici și se întocmeau acte de predare-preluare pentru a se crea o bază cu evidența bunurilor date în folosință Armatei Roșii¹⁶.

Au urmat și alte convenții semnate în aceeași lună care se refereau la importul scutit de taxe vamale pentru bunurile necesare aprovizionării trupelor sovietice din România, la transporturile feroviare pentru nevoile acelorasi trupe, toate prestațiile solicitate de C.F.R. fiind achitate de Comandamentul trupelor sovietice din România. Se stabileau astfel condiții mai clare privitoare la folosirea bunurilor românești de către trupele sovietice și se stabileau răspunderi, în cazul neregulilor. În anul următor s-au semnat, la 25 noiembrie 1949, Tratatul asupra regimului frontierei de stat româno-sovietice și Convenția de frontieră dintre România și U.R.S.S., prin care s-au restabilit grănicerii și formalitățile vamale dintre cele două țări.

Statutul juridic al trupelor sovietice din România a fost stabilit mult mai târziu, prin Acordul din 15 aprilie 1957 care prevedea și faptul că acestea nu se mai amestecau în treburile interne ale țării noastre, trebuiau să respecte legile românești, pentru infracțiuni se aplica legislația românească, pentru mișcarea trupelor sovietice, aplicații și manevre era nevoie de acordul guvernului român, pentru daune se plăteau despăgubiri. Peste un an, la 10 aprilie 1958 a fost aprobat Regulamentul de lucru al Comisiei mixte româno-sovietice care își propunea rezolvarea problemelor legate de aplicarea Acordului din 15 aprilie 1957. Între timp, liderii comuniștilor români propuseseră, încă din 1955 lui Hrușcirov, retragerea trupelor din România. Inițial, acesta n-a fost de acord, dar în 1958, acceptat ca trupele Armatei Roșii să părăsească teritoriul României.

În județul Putna, cum se numea atunci județul Vrancea, trupele sovietice au ajuns la 26 august 1944 și, tot în aceeași zi, au pătruns și în orașul Focșani. Aici, se mai dădeau lupte răzlețe cu rămășițe ale armatei germane. Acestea, în retragere, după evenimentele de la 23 august 1944, au produs pierderi Primăriei Focșani în valoare de 3 milioane lei, iar, pentru Plasa Focșani, pierderile au fost de peste 120 milioane lei datorită distrugerilor, incendiilor și rechiziționărilor forțate¹⁷. În momentul în care trupele sovietice au intrat în orașul Focșani, autoritățile nu erau prezente, deoarece se evacuasera la Blaj. O parte din funcționari fuseseră dispersați în comuna Pășești, cu lăzi de documente și urmau să ia tot drumul către Blaj. Prefectul, Panaite N. Pavlu era la București și nu s-a mai întors, anticipând ce va urma și a fost, astfel, ultimul prefect democrat al județului Putna. Subprefectul, Aristide Gafencu, era plecat la Ploiești, iar, apoi, spre Cotești, pentru a nu fi surprins, pe drum, de armatele sovietice. N-a reușit, însă, să evite întâlnirea cu acestea

¹⁶ Scurtu *et alii*, 1996:172-175.

¹⁷ ANSJV-PP, 37/ 1944.:92, 99.

și i-a fost confiscat autoturismul marca Stayer, ce aparținea Prefecturii. Abia la 28 august 1944 a venit la Prefectură omul de serviciu, Nicolaie Cimpoiescu. Acesta a găsit ușile forțate de soldații sovietici, care au luat diferite obiecte și banii Preturei Mărășești, 33210 lei. Arhiva a scăpat deoarece fusese evacuată la Alexandria, unde a fost găsită, în cea mai mare parte, intactă¹⁸. Și ușile Tribunalului Putna fuseseră forțate și de aici dispăruseră multe obiecte și mobilier, ridicate de soldații sovietici, iar altele pe care nu le-au luat, le-au distrus. Și alte instituții au fost în aceeași situație.

Nefiind nici o autoritate în oraș, s-a constituit, în aceeași zi de 26 august 1944, un Comitet provizoriu. Acesta va adresa un apel populației. Ascunsă prin beciuri de frica soldaților sovietici, aceasta era îndemnată «să primească cu încredere Armata Roșie care a venit ca eliberatoare și ca aliați». Noile oficialități erau: profesorul Hacic Boos, din partea PNT, prefect, avocatul Constantin Chele, din partea PNL, Ștefan Mihăileanu, din partea Partidului Comunist, ajutor de primar, și profesorul Trofin Lozinschi, din partea intelectualilor, primarul orașului. Aceștia simțiseră, deja, vântul schimbării și au trecut imediat la incriminarea vechii conduceri, în modul specific comuniștilor: «Autoritățile noastre lașe – se afirma în apel – în loc să primească cum se cuvine pe aliații noștri de azi, au fugit, în mod rușinos, lăsând orașul în părăsire. O propagandă înveninată și prostească a fost dusă de ani de zile împotriva regimului aliaților noștri din Răsărit, fapt ce a pus populația noastră pașnică, până la a-și părăsi gospodăriile. Astăzi, însă, adevărul a ieșit la lumină. Soarele sfânt al libertății a răsărit pentru toată lumea»¹⁹. Populației i se cerea să aibă încredere în Armata Roșie, insistându-se pe venirea ei aici în calitate de «aliată» a noastră. Armata Roșie va fi «aliata» celor ce urmăreau preluarea puterii prin orice mijloace, de comuniști și, deocamdată, și de tovarășii lor de drum, grupările desprinse din PNT, PNL și PSD, care sperau că, astfel, se vor salva. Aceștia, prefigurând importanța trupelor sovietice în propria ascensiune politică, au urmărit să le satisfacă pretențiile. «Trebuie să ne asigurăm încrederea armatelor ocupante, sub a căror comandă suntem» se preciza, la Pretura Odobești, la o întâlnire cu notarii și primarii acestei plase, din ziua de 8 septembrie 1944, unde au fost prezenți și doi ofițeri sovietici. Cum se observă, prezența Armatei Roșii abia intrată în țară influența deja decisiv viața noastră politică.

Armatei sovietice i s-au pus la dispoziție, în orașul Focșani, următoarele construcții unde s-au amplasat spitale sovietice: Cercul Militar al Ofițerilor, Cazarma Regimentului 1 CFR, Cazarma Regimentului 5 Pionieri, Cazarma Regimentului 10 Infanterie, Liceul Unirea de băieți, Liceul de fete, Liceul Comercial, Liceul industrial de fete, Spitalul Județului, Spitalul «Profet Samoil», Școala de Jandarmi, Camera de Comerț și Industrie. Drept lagăre, i-au servit următoarele construcții: Cazarma Regimentului 5 Artilerie Grea, Cazarma Regimentului 3 Artilerie Moto, Taberele de baracamente, Batalionul 5, Școala Normală²⁰. Armata

¹⁸ ANSJV-PP, 119/1945:364.

¹⁹ ANSJV-PF, 95/1944:1.

²⁰ ANSJV-DCGEA, 4/1945:28-30.

sovietică a ocupat, în perioada septembrie 1944 – martie 1945, în orașul Focșani, 933 de imobile, cele mai multe case particulare dar, cum s-a văzut, și licee, școli, cazărmi, cercuri militare, spitale și, de asemenea, jumătate din localul Judecătoriai Focșani.

Din documentele studiate a reieșit că un număr de 7 unități militare au fost cazate în orașul Focșani, în perioada 1944-1947 și 6 în orașul Adjud.* În județul Putna erau 15 spitale sovietice, ce funcționau începând cu luna octombrie a anului 1944. Dintre acestea 12 erau în orașul Focșani. Întreținerea soldaților și ofițerilor sovietici aflați în spitale, conform Convenției de Armistițiu, era în grija statului român. Pentru județul Putna era o sarcină dificilă, deoarece zona avea deficit de grâne. Era, în schimb, bogată în podgorii, dar această bogăție n-a ajutat-o, dimpotrivă. Soldații sovietici, răniți, părăseau spitalele în căutare de alcool, beau și devastau²¹. Prefectura a cerut din aceste motive, strămutarea spitalelor sovietice în alte zone. Răspunsul primit a fost negativ.

Pentru întreținerea acestor spitale s-au făcut rechiziții de căruțe pentru diferite transporturi și, mai ales, pentru transportul lemnului de foc. De asemenea, tot pentru spitalele sovietice se mai cereau comunelor să furnizeze zilnic lapte, ouă și vin. Unele comune, în special cele din zona deluroasă înaltă, erau ele însele în deficit la produsele menționate și trimiteau altele: șuncă, brânză, nuci²². Aceste achiziții erau donații «benevole», așa cum se specifică într-o notă a Prefecturii, din 27 iunie 1945, către Primăria orașului Odobești: «Intervenți pe lângă proprietarii de vin din oraș să doneze benevol, pentru spitalele sovietice de răniți din Focșani, 100 l de vin»²³. Ulterior, se va renunța, cel puțin formal, la rechiziții așa-zis benevole, autoritățile având obligația remunerării lor. Uneori însă primarii și șefii de post erau acuzați că nu și-au dat tot concursul pentru îndeplinirea acestor cereri²⁴.

Acuze asemănătoare veneau și din partea Ministerului Afacerilor Interne, precum cele din nota din 23 noiembrie 1944, în care organelor administrative județene li se reproșa că, nu fac tot ce trebuie pentru aprovizionarea trupelor sovietice²⁵. Pe de altă parte, locuitorii județului erau nemulțumiți că aceste rechiziții nu se mai terminau și susțineau, în frunte cu autoritățile locale, că au făcut tot ce le-a stat în putință pentru îndeplinirea obligațiilor impuse, dar că se iveau tot felul de greutăți. De pildă, în timpul iernii, din cauza viscolului, a drumurilor foarte grele și a lipsei de nutreț, vitele foarte slăbite, nu mai făceau față numeroaselor transporturi de lemne. În aceste condiții unii locuitori preferau să li se ia vitele, iar alții și le-au vândut ca să scape de aceste corvezi, în timp ce erau locuitori ce-și încărcau căruțele cu lemne din curte și le duceau unităților sau spitalelor sovietice,

* Efectivele nu se cunosc, se precizează într-un document emis de Administrația Financiară Putna, la 3 martie 1945 și nici vreo altă referire n-am găsit.

²¹ ANSJV-PP, 42/1944:7.

²² ANSJV-PP, 141/1945:18, 37.

²³ ANSJV-PP, 141/1945:163.

²⁴ ANSJV-PP, 47/1944: 62.

²⁵ ANSJV-PF, 95/1944:199.

pentru a nu fi siliți, pe orice vreme, să facă transporturi din pădure. «Am întâlnit scene tragice – se arată într-o notă telefonică a Preturei Plasei Panciu către Prefectura Putna – săteni plângând, rugându-ne să-i scutim de aceste transporturi nesfârșite».²⁶ Și primăvara se iveau neajunsuri datorită rechiziționării căruțelor, se întârziuau însămânțările, iar pământurile agricole rămâneau nelucrate.

Cu toate rechizițiile efectuate, Prefectura trebuia să cheltuiască foarte mult pentru întreținerea spitalelor sovietice. Numai în luna august a anului 1945, s-a cheltuit pentru aprovizionarea cu produse lactate a spitalelor sovietice din Focșani suma de 3.334.040 lei, iar pentru perioada iulie – decembrie 1945, 26.073.965 lei, pentru aceleași produse. Pentru a se vedea dimensiunea cheltuielilor făcute cu întreținerea soldaților sovietici, prin comparație, bugetul comunei Câmpuri, pe anul financiar 1946-1947, a fost de 37.702.501 lei²⁷. Cum se observă, numai cheltuielile pe un an, cu produsele lactate pentru soldații din spitalele sovietice din Focșani depășeau bugetul comunei menționate, una dintre cele mai mari comune ale județului. Pentru alte necesități, precum lucrări de tencuit, vărui, reparații la spitalele sovietice din Focșani, numai, în luna aprilie 1945, s-au cheltuit 1.284.008 lei²⁸. Pentru plata apei, canalului, energiei electrice consumate de spitalele sovietice din Focșani s-au adăugat, pe lunile februarie și martie 1945, 8.376.844 lei, iar pe lunile aprilie și mai 1945, 9.374.440 lei²⁹. În condițiile în care acordarea acestor servicii se făcea cu multe dificultăți. Întreprinderile Comunale Focșani, ce furnizau apa și curentul electric, erau în situația de a-și înceta activitatea, în luna martie 1945, deoarece combustibilul se scumpise, iar costul curentului electric și al apei, din imobilele ocupate de Armata Roșie, în valoare de 13.617.514 lei, de la 23 august 1944 până în momentul respectiv (martie 1945), nu fusese achitat³⁰.

Pe lângă spitalele sovietice, în obligația Prefecturii erau și unitățile militare ce trebuiau hrănite și cazate, iar pentru acestea se efectuau rechiziții și prestații cu brațele și cu vitele. Deși s-au făcut contabilizări cu numărul zilelor prestate pentru Armata sovietică și cu valoarea acestora, au fost multe situații când aceste munci n-au fost plătite, și nu s-a ținut nicio evidență de către primării, care nu știau că se socotesc în contul Convenției de Armistițiu³¹ și că pentru despăgubiri trebuiau eliberate dovezi, semnate și de reprezentanții sovietici.

La acestea se mai adaugă și faptul că, multe rechiziții, se făceau de către autorități, la cererea sovieticilor sau chiar de către trupele sovietice, direct de la locuitori, fără nici un ordin de la statul român. Autoritățile noastre au încercat, în mai multe rânduri să facă ordine în haosul creat. Astfel, la 30 septembrie 1944, la scurt timp după semnarea Convenției de Armistițiu, generalul Gheorghe Mihail, șeful Marelui Stat Major Român, dădea un ordin prin care se stipula că toate materialele și subzistențele necesare Armatei Roșii din România se procură numai

²⁶ ANSJV-PP, 141/1945: 275.

²⁷ ANSJV-PP, 154/1946:201.

²⁸ ANSJV-PP, 320/1945: 31.

²⁹ ANSJV-PP, 324/1945:28.

³⁰ ANSJV-PF, 21/1945:215.

³¹ ANSJV-PF, 21/1945: 159.

prin guvernul român, care dă ordine de distribuție, furnizare sau rechiziționare organelor economice și militare locale române³². Se interzicea astfel autorităților și particularilor să pună la dispoziția soldaților sovietici subzistențe pentru care n-au primit ordine de la autoritățile centrale. Se cerea Armatei, Poliției și Jandarmeriei să se opună chiar cu armele dacă soldații sovietici vor încerca să ridice cu forța sau să jefuiască bunurile statului sau ale particularilor. „Soldații români, care nu vor apăra până la ultima picătură de sânge, bunurile statului vor fi trimiși în fața Curții Marțiale” mai preciza ordinul, dar soldații români nu se puteau opune soldaților sovietici, instituțiile române, fiind în realitate, paralizate când era vorba de a se lua măsuri împotriva acestora.

În luna noiembrie 1944, Statul Major Român mai face o clarificare, în legătură cu materialele necesare Armatei Roșii. Aceasta urma să facă cereri, prin colonelul Sidorov, Împuternicitul Frontului 2 Ucrainean, care se aprobau de Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului. Acest lucru n-a fost posibil deoarece sovieticii au fost nemulțumiți și, Ministerul Afacerilor Interne a dat un alt ordin, la 23 noiembrie 1944, prin care preciza că, cererile sovieticilor pot fi satisfăcute de Prefecturi, Primării sau Cercurile Teritoriale, în limita disponibilităților, fără aprobarea prealabilă a Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului, aprobare ce urma să fie cerută ulterior³³.

Mult timp nu s-a știut și, probabil, nici nu se va ști cu exactitate vreodată, valoarea reală a rechizițiilor făcute pentru armatele sovietice. Abia în 1945 Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul Administrativ pentru Aplicarea Armistițiului a solicitat tabele cu obiectele împrumutate sau rechiziționate pentru înzestrarea localurilor ocupate de trupele sovietice³⁴. Tot în 1945, în luna februarie și tot pentru a se mai tempera cererile directe ale sovieticilor, Comisia Aliată de Control a trimis o adresă, prin care arăta că pot fi satisfăcute cererile unităților izolate din Armata Roșie, pentru cazarmament dacă autoritățile locale dispun de stocuri și numai cu restituirea după folosire³⁵. Precizare necesară dar, care n-a fost respectată. Cererile unităților sovietice pentru echipamente nu erau obligația autorităților locale. Situația la fața locului a fost alta și nici aceste prevederi n-au fost luate în seamă de sovietici, care au preluat cu forța bunurile de care aveau nevoie, dar și de care n-aveau nevoie, deși ordine precum cele de mai sus au continuat a fi emise.

Statul român a urmărit, prin ordinele date, să pună capăt dezordinilor și să aibă o evidență a cererilor sovieticilor. Aceștia trebuiau să elibereze chitanțe la primirea subzistențelor, lucru ce nu s-a întâmplat, de cele mai multe ori. În ciuda ordinelor date de statul român și chiar de sovietici, precum ordinul din 29.11.1945, semnat de generalul Vinogradov, locțiitorul președintelui Comisiei Aliate de Control, cererile și rechizițiile forțate au continuat sub amenințarea cu împușcarea. Precizam, mai sus, că statul român a interzis colectele „benevole” pentru armatele sovietice. Acest lucru s-a întâmplat la 12 februarie 1945. „Aceste cereri – se preciza – se vor satisface

³² Scurtu *et alii*, 1996:92.

³³ ANSJV-PF, 95/1944:201.

³⁴ ANSJV-PF, 21/1945: 403.

³⁵ ANSJV-PP, 141/1945:50.

numai prin cumpărări legale și prin organele fixate de Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului³⁶. Chiar dacă autoritățile vor plăti rechizițiile și bunurile preluate de la cetățeni, vor mai fi și în continuare preluate abuzive de la diferite instituții și persoane particulare de către trupele armatei sovietice și pentru care n-au eliberat nici o dovadă de primire.

Pentru Armata Roșie în trecere sau în staționare în județul Putna s-au rechiziționat și locuințe. Proprietarilor li s-a promis și li s-a achitat chirie, dar casele ocupate de sovietici au suferit distrugerii foarte mari, care au depășit, de fiecare dată valoarea chiriei. Iată câteva dintre pagubele suferite de proprietari, așa cum sunt prezentate într-o notă a Prefecturii Putna către Ministerul Afacerilor Interne: soldații sovietici lasă lumina aprinsă toată noaptea, proprietarii plătind sume enorme, mulți proprietari au fost evacuați din casele lor și plăteau chirie acolo unde stăteau, tot ei au fost nevoiți să dea, nu numai locuința ci și mobila, așternuturile, vasele de bucătărie și alte bunuri ce se deteriorau și mulți au fost obligați să dea și lemne de foc. Chiria era neînsemnată, astfel, pe lângă pagubele pricinuite.

Maiorul Botez D. din Focșani a făcut mai multe sesizări în care cerea să-i fie evaluată și restituită valoarea pagubelor de la locuința sa în urma cazării soldaților sovietici. Polițiștii veniți aici în urma sesizărilor, au constatat, în octombrie 1946, că nu mai era gard, o magazie era distrusă complet, la fel și cișmeaua din curte, contorul electric dispăruse, la fel și 10 geamuri mari, 2 giurgiuvele și 10 geamuri mici, la uși lipseau cheile și, la unele, broaștele, 3 sobe erau stricate, instalația electrică era distrusă, zugrăveala din 8 camere și dușumeaua, de asemenea. Maiorul era invalid de război și făcuse reclamații la toate autoritățile române și la Comisia Aliată de Control. Fiecare instituție solicitată își declina răspunderea³⁷. La toate aceste pagube se mai adăuga și inflația galopantă, astfel încât, pentru proprietari, valoarea chiriilor primite era neînsemnată. Anterior situației prezentate, în luna iunie 1946, fusese trimisă o adresă a Prefecturii către Comisia Aliată de Control din Focșani, în care se cerea ca, la plecarea unităților sovietice, acestea să predea imobilele în prezența reprezentanților Primăriei, Comisiei Aliate de Control, Poliției³⁸, toate acestea pentru a nu mai rămâne imobile distruse după plecarea trupelor sovietice. Evident, n-a fost respectată. În multe alte situații, trupele sovietice plecau cu tot cu mobilierul imobilului unde fuseseră cazate.

Deși sumele plătite drept chirie proprietarilor pentru imobilele ocupate de Armata Roșie erau modice, costau și ele destul de mult statul român. Astfel, numai pentru un an de zile și anume: septembrie 1944 – septembrie 1945, pentru plata chiriilor, Prefectura Putna cerea de la Comisariatul General pentru Aplicarea Armistițiului, suma de 108.650.000 lei.

Conform aceleiași reglementări, la articolul 10, statul român avea următoarele obligații referitoare la întreținerea trupelor sovietice: amenajarea și repararea clădirilor puse la dispoziție, înzestrarea cu mobilier, obiecte de cazarmament a imobilelor date

³⁶ ANSJV-PF, 21/1945:132.

³⁷ ANSJV-PP, 210/1946: 66.

³⁸ ANSJV-PP, 210/1946:93.

în folosință Armatei Roșii, plata iluminatului, încălzitului, apei, serviciului canal, plata chiriei la particulari și la hoteluri, plata alocațiilor lunare cuvenite Subcomisiilor Aliate de Control, plata transporturilor, reparațiilor auto necesare membrilor Subcomisiilor Aliate de Control județene, plata alimentelor folosite la cantine și restaurante, înzestrarea și întreținerea spitalelor (reparații, material, personal), plata muncitorilor ce prestează munci pentru Armata Roșie, transporturi de material, subzistențe, cheltuieli de înmormântare pentru soldații sovietici, cheltuieli de furaje și vite, convorbiri telefonice. Pentru toate cele făcute conform acestor prevederi sau altor necesități, din trecut sau viitor, se cereau, de către Ministerul Afacerilor Interne, prin Ordinul circular, din 31.03.1945, tablouri centralizate, lunare, pentru ratificare. Pentru cheltuielile efectuate pentru obligațiile prevăzute de Convenția de Armistițiu se puneau la dispoziție sumele necesare. Cheltuielile efectuate pentru alte situații decât cele prevăzute de Convenția de Armistițiu urmau a fi rambursate, după ce se obținea, mai întâi, aprobarea Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului. Pe viitor, cheltuielile se vor face ținându-se cont, strict, de situațiile prevăzute de Convenția de Armistițiu, iar pentru cheltuielile neprevăzute de Convenție se cerea aprobarea, în prealabil, ceea ce nu se putea face, practic, întotdeauna.

Statul român stabilea cadrul îndeplinirii acestor prestații și modul efectuării plății acestora ca și al tuturor subzistențelor furnizate trupelor sovietice prin Legea 61/1945. Doar soldele erau plătite de Armată Roșie.

Sumele cheltuite pentru întreținerea trupelor sovietice, în trecere sau în staționare în județul Putna, au fost imense. Numai în două luni, (februarie – martie 1945) s-au cheltuit, în acest județ, pentru hrana trupelor sovietice, iluminat, încălzit, apă, lemne de foc, reparații de clădiri, personal de serviciu, diferite alte prestații suma de 27.100.488 lei.³⁹ Pentru lunile februarie – mai 1945 s-au cheltuit pentru apă, canal, curent electric, 17.751.284 lei, iar pentru perioada mai – iulie 1945, 13.958.147 lei, în total pe 6 luni, 31.709.431 lei⁴⁰, de unde rezultă că, pe întreg anul 1945, s-au cheltuit, aproximativ, 60 de milioane lei numai pentru serviciul de apă – canal și curent electric la imobilele ocupate de trupele sovietice. Pentru perioada 1 iulie – 31 decembrie 1945, pentru apă, canal, curent electric, hrană, diverse materiale, reparare de imobile ocupate de trupele sovietice, s-a cheltuit suma de 68.589.566 lei, iar pentru perioada 1 ianuarie – 31 martie 1946, 18.750.036 lei⁴¹. Pe lunile iunie, iulie și august 1946 s-au mai cheltuit cu apa și iluminatul imobilelor ocupate de soldații sovietici, 59.288.242 lei, iar pentru perioada august 1946 – martie 1947 (8 luni), 390.185.421 lei⁴².

Pentru a vedea dimensiunea acestor cheltuieli, trebuie să arătăm că proiectul de buget al Prefecturii Putna, pe exercițiul financiar 1945-1946 era de 247.754.28 lei⁴³. Pentru același an bugetul orașului Focșani a fost de 152.453.184 lei⁴⁴. Am arătat că,

³⁹ ANSJV-PP, 256 /1945:374.

⁴⁰ ANSJV-PP,324 /1945:1,28.

⁴¹ ANSJV-PP,214 /1946: 113.

⁴² ANSJV-PP,311 /1947:51.

⁴³ ANSJV-PP,417 /1945:1.

⁴⁴ ANSJV-PF, 1/1945:37.

numai serviciul de apă – canal și curentul electric pentru trupele sovietice acoperea aproape un sfert din bugetul acestui județ. Dacă mai adăugăm suma de 108.650.000 lei reprezentând chiriile și apoi, întreținerea spitalelor, masa, hrana, îmbrăcămintea soldaților sovietici transportul acestora, lemnele (numai în martie 1945 au costat 51.132.967 lei)⁴⁵, cheltuielile cu înmormântare a soldaților armatei sovietice rezultă că întreținerea soldaților sovietici din Focșani au depășit, în 1945, bugetul județului Putna. În legătură cu cheltuielile de înmormântare, trebuie precizat că mormintele soldaților sovietici s-au bucurat de o atenție specială din partea Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului, care, în august 1945 a dat un ordin ca, să fie împrejmuite cu grilaje din beton și fier și să dispună de monumente cu plăci comemorative. Pentru aceste pretenții, care nu se încadrau în obligațiile statului român prevăzute în Convenția de Armistițiu, a cheltuit suma de 1.200.000 lei, în 1945⁴⁶.

În cheltuielile enumerate mai sus nu intră rechizițiile, multe neplătite, deoarece, așa cum am arătat, nu se ținuseră evidențe. Spre exemplu, valoarea totală a transporturilor cu carele pentru armata sovietică, în județul Putna, în perioada 23 august – 31 decembrie 1944 (4 luni), a fost de 32.215.700 lei, sumă ce nu fusese achitată locuitorilor, pentru că lipseau actele, primăriile, de multe ori nu ținuseră nici o evidență, dar și pentru că unitățile militare sovietice cereau direct Prefecturii sau Primăriilor să efectueze rechiziții, în regim de urgență, fără nici o aprobare prealabilă, deși autoritățile române interziseseră acest lucru. De asemenea, toate cheltuielile cu trupele sovietice, pentru a putea fi imputate în planul de aprovizionare, aveau nevoie de „dovezi valabile” eliberate de autoritățile sovietice, de regulă, note de comandă date de unitățile militare sovietice, chitanțe speciale eliberate din bonier, chitanțe de mână, procese-verbale de recepție semnate de autoritățile române și de cele sovietice. Pentru bunurile luate de soldații sovietici fără nici una dintre dovezile menționate, se cereau relații. Autoritățile căutau să aibă o imagine a preluărilor forțate de către trupele sovietice, dar nu se punea problema despăgubirilor. Livrările către unitățile sovietice fără note de comandă erau considerate ilegale și nu urmau a fi trecute în contul livrărilor. Astfel de livrări au fost abuzuri din partea trupelor sovietice și acestea au reprezentat numai una din categoria de abuzuri săvârșite de Armata Roșie și județul Putna.

Trupele sovietice, aflate în județul Putna, au fost pentru autoritățile și locuitorii județului, o povară în plus pe lângă greutățile războiului: boli, precum tifosul exantematic din anii 1944-1945, când, în județ, au fost mari aglomerări de populație, populația venită din nordul țării (Botoșani, Baia, Dorohoi) pentru lucrările de la vii și armatele întregi în trecere sau în staționare, un număr mare de răniți și prizonieri și seceta din 1946, când populația a suferit ca urmare a lipsei cerealelor. Ca și în restul țării, prezența Armatei Roșii, în județul Putna, a avut rolul de a-i sprijini pe comuniști în preluarea puterii și de transformare a țării în „democrație populară”.

În martie 1945 au fost luate cu asalt Prefectura și Poliția „cu sprijinul maselor de muncitori și meseriași”. A fost înlăturat prefectul Hacic Boos și înlocuit

⁴⁵ ANSJV-DCGEA, 4/1945:113.

⁴⁶ ANSJV-PP, 2561945:236.

cu colonelul Theodor Botez. În fruntea Poliției, Tuță Marin a fost înlocuit cu Alexandru Mihăileanu, iar comisarul Ciubotea a fost arestat. După 23 august 1944, s-a instituit și în județul Putna, cenzura și s-au retras din circulație o serie de publicații. Cele 5 tipografii din județ vor fi controlate riguros. În 1945 au fost desființate toate publicațiile din județ, mai puțin două „Zorile”, devenită din 1946, „Zorile Putnei” și „Realizări”, publicație bilunară a evreilor. Tot din 1945 încep să se sărbătorească în județul Putna 1 Mai și 23 august, după modelul comunist. La 1 Mai 1945, pentru prima dată, sunt organizate care alegorice și sunt aduși la Focșani locuitori din zona de munte pentru a participa la evenimente. Ziua de 23 august 1945 este organizată de comuniști sub supravegherea Comisiei Aliate de Control și a trupelor sovietice.

Noua putere începe epurările. Sunt îndepărtați din funcții primarii care nu făceau propagandă Blocului Partidelor Democratice. Toate mijlocele au fost folosite de reprezentanții BPD pentru a-i discredita pe reprezentanții vechii puteri, propagându-se lipsa de respect față de autorități. După alegerile din noiembrie 1946, noul prefect de Putna este Octavian Vasiliade. Primar a rămas Trofin Lozinschi, până în iulie 1948. Treptat și în județul Putna comuniștii, ajutați de Armata Roșie, au preluat puterea. Și aici, ca și-n restul țării, trupele sovietice vor rămâne până în anul 1958.

Referințe

- ANSJV – DCGEA= Arhivelor Naționale Serviciul Județean Vrancea, fond Delegația Comisariatului General al Executării Armistițiului, 1945;
- ANSJV-PP= Arhivelor Naționale Serviciul Județean Vrancea, fond Prefectura Putna, 1944-1946.
- ANSJV-PF= Arhivelor Naționale Serviciul Județean Vrancea, fond Primăria Focșani, 1944-1945.
- Danielopol, Dumitru (1996) *Jurnal parizian*. Documente confidențiale, Iași: Institutul European.
- Dobrinescu, Valeriu Florin (1989) *România și organizarea postbelică a lumii (1944-1947)*, București: Editura Academiei.
- Hlihor, Constantin (1996) *Armata roșie în România. Adversar. Aliat. Ocupant. 1940-1948*, vol. I, București: Editura Academiei de Înalte Studii Militare.
- Hudiță, Ioan (2014) *Jurnal politic*, vol. XVII (26.04 – 31.08.1946), Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun.
- Mocanu, Marin Radu (coord.) (1994) *România – marele sacrificat al celui de al doilea război mondial. Documente*, vol.I, București: Arhivele Statului din România.
- Scurtu, Ioan et alii (1985) *Documente privind istoria României între anii 1918-1944*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Scurtu, Ioan (coord.) (1996) *România – Retragerea trupelor sovietice. 1958*, București: Editura Didactică și Pedagogică R.A.
- Verona, Sergiu (1995) „14 ani de prezență militară sovietică în România”, *Magazin istoric*, nr. 4, 1995.